

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди Совединин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

1925 чылда
Түптөлүштүгүнөн
1967 ч.
МАРТ
11
СУББОТА
№ 59 (6096)
Өртөз 2 көп.

УРАН ЧУУЛ

Тываның уран чуулу — ССРЭ-ниң хей национал улустарының уран чуулунда эң-не хеймери. Ленинчи национал политиканың, Коммунисттик партияның хун бурудагы сагыш салышкынының азында ол социалисттик утка-шымарың, национал хевирлиг уран чуул болуп, шалкыны-биле сайырлар олурар. Чугле сөлгү наш чылда безин бисте музыканың 10 школалары, бир училищези, дөрт улусча театр амыттыңган база чурунчулар эвилелини организаастаттыңган. Ырның болгаш танканың чаа ансамбльдери тургустунган. Бот-тывыңгыр уран чуул коллективтериниң болгаш улусчу талантыларын саны көвүдөп, калбаз-биле хөгүмзү, оларның уран мергежили бедээ. Бо чылын бисте музыканың 3 школалары, улусчу театр, уругларның уран чурула школалары амыттыңар.

БУЗУЛБАС ЧАҢГЫС ЭП

Соңгукчуларның Н. В. Подгорный-биле ужуражышыкыны

Март 9-та Москваңың ажалчы чоннарының ийи муң төлөөлекчилери ССР Эвилелиниң Улуг театрына чыгылган. Аңаа Ленинград соңгулда округунун соңгукчулары РСФСР-нин Дээди Совединин депутаттың боттарының каңдалымы, СЭКП ТК-ның Политбюрозуун кежигүтү, ССРЭ-нин Дээди Совединин Президиумунун Даргазы Н. В. Подгорный-биле ужурашкан.

Буүрөттүргөн кижи — «Коммунар» машина тудушкуну заводунун слесари, коммунисттик күш-ажылдың шалкычы В. М. Павловскийге бир дугаарында өс берген.

Амгы соңгулда болза совет улус, күш-ажылдың бүтү кижилери бүтү делегейге төөгүлүг болушкуну — Улуг Октябрьның 50 чыл өвн демделээр-биле белеткенип турар хунеринде эртип турар деп, ол чугаалаан. Эртен чаргыч чүс чылдың дургузунда коммунисттик партияның удуртулазы-биле совет улустун челин алган аажок улуг челишкенингеринге кымыгаар чокка чоргаарланып турар бис.

Оратор депутатка кандидат Н. В. Подгорныйның амылгалыч орунуна дугайын, оон күрүч болгаш партия талазы-биле ажал-чорудулазының дугайын чугаалаан.

Заводтун лей муң кижилгил коллективиниң амылгалыч В. М. Павловский соңгулда хулунда коммунисттик партияның болгаш совет улустун шычыны огу Николай Викторович Подгорный дээш боттарының балылашыкының чангыс эп-сеткил-биле бээрине хурадына киржикчилерин

болгаш оларның иүүрү-биле округтун бүтү соңгукчуларын кыйгырган.

— Коммунисттерин болгаш партия кежигүтү эвестеринин блогунун кандидаттары дээш бадылавышаан, партияның XXIII съездининиң шийтпирлерин, СЭКП-нин Программаның амылгалыч боттандырып дээш бадылаанымыс ол болур, коммунизм дээш бадылаанымыс ол болур! — деп, оратор түнелгиле чугаалаан.

Оон дараазында Медицина эртемнеринин академиязының Н. Н. Бурденко аттыг эртем-шпичилек институдунун амыл пейрохирургу Н. С. Абаимова, Бүтү-эвилелиниң автомобиль-орук институтунун ректору, техник эртемнеринин доктору, профессор Л. А. Афанасьева, Совет Эвилелиниң Маалымдары Зол биле Александр Кошмодеянская аттыг 201-ги ортумак школаның өөредилге эргелекчиси РСФСР-нин школалык алдарлыг башкысы Н. В. Красильникова, «Күш-ажылдың туту» машина тудушкуну заводунун шпифовшини В. Н. Гаврилов олар чүөс чугаалаан.

Совет эрге-чаргырамын чыгарыңын дургузунда бистин улзуулуштун челин алган бүтү делегейге төөгүлүг тикделгилеринин дугайын, бугурагилерин болгаш организациаларының коллективтери Улуг Октябрьның 50 чыл өвн демделеп эрттирери-биле канчаар белеткенип турар дугайын олар чоргаар-биле чугаалап турганнар. Соңгулда хунунда коммунисттерин болгаш партия кежигүтү эвестеринин бузулбас улусчу блогунун кандидаттары дээш бадылашыкының чангыс эп-сеткил-биле бээр, Комму-

нисттик партияны болгаш оон ленинчи Топ Комитетинин долгадыр сырый каттышканын база катап көргүзөрдү, ораторлар соңгукчуларын кыйгырган.

Н. В. Подгорныйның чугаазын олурдушканнар чылы-биле уткаан.

Н. В. ПОДГОРНЫЙНЫҢ ЧУГААЗЫНЫҢ ДОПЧУЛАЛЫ

Россия Федерациязының Дээди Совединин депутаттың кандидаттыга ону депштикеш, оон-биле улуг ажалды болгаш бекке бузуурели көргүскени дээш Н. В. Подгорный ажалчынарга, виженерлерге болгаш техникерге, эртем ажалдакчыларынга, башкыларга, студенттерге, бугурагилерин болгаш институттарының албан-хаакчыларына өөрүп четтиришкенин илердегилээ.

Ажалчы чоннарын эрге-ажыктары Коммунисттик партияны болгаш Совет чыактың политиканың кезээде үндөсүн болуп келген болгаш болуп артып-лаа турар дээрин оратор демделээ.

Коммунизмни тургустушаан, совет улус делегейиниң революстуг чорудушкунунга, национал-хосталгалды шпичээшкенин аажок улуг салышкыны кирип турар. Бүтү совет кижилерге, еске-лаа чурттарың ажалчы чоннары, даштыкыла бистин бүтү өктүктүрүс алдарлыг юбилейни шыңгалар чоргалар болгаш өөрүкчү-биле укуп турарының ужуру-лаа ол.

Эртен дөрт чыдарың дургузунда чуртун амылгалыч чугаалакчы улуг ажал долганган, ол чыдарың түнелгилер партия биле улус ам болур соңгулда-биле холбаштыр

улудуруп турар-дыр. Партияның Топ Комитетинин октябрь (1964 чыл) болгаш дараазында болулаан Пленумнарының хулалы алган чугула принципалдыг шийтпирлеринин, СЭКП-нин XXIII съездининиң шийтпирлеринин боттарының оон үеге хамааржы.

Улеттур болгаш кезде ажал-агың бугурагилеринге ажал-агыңы ээлеп башкарыңын эртемге үндөлдөтүңгөн, боттун ажалдарын, планнашкының болгаш экономика талазы-биле ийги беришкениң чаа системаны непереди келген. Экономикта реформа — ол дээрге, амыт үе-чаада ажал-агың тудушкунунга партияның политиканың кол чүгүлү-дүр.

Ажал-агың болгаш культура тургустушкунунун чоругаларын боттандыра талазы-биле чугула роль ажалчы чоннар депутаттарының Советтеринге онаажып турар дээрин оратор оон кыйа чугаалаан. Советтер эрге-чаргырамын аң-не төлөөлекчи органнары болуп турар. Советтеринин депутаттарының 62 амыт хузуу ажалчылар болгаш колхозчулар болуп турар. Совет эрге-чаргыра бистин чуртуулуштун бугу нацияларының болгаш улустарының эрге-ажыктары илердегиле. Коммунисттик партия долгадыр оларның чангыс эвни болгаш сырый каттыжышыкыны канчаар чурар.

Чуртун мурнуна тургустунган чоругалар, бистин экономикастың хөгүмзүлө социалисттик демократизмни бүтү хевирлерин чайгыш чокка сайыраптайдыларын, Советтер-

ниң бүтү аеноларының ажалын эки-жидерин негеп турар. Болуңун хулалдарларын күүсетпешаан, чер-черин Советтер бугуру ажал-агың болгаш культура тургустушкунун талазы-биле, тус черге ужуру-дуалыг бугуру культура тургустушкунун талазы-биле хоойлу, дурумну хандыра болгаш совет хамаатыларының эрге-ажыктарын камгалаар талазы-биле аңаа тымыскан эргезин долзуу-биле ажалчылар чугула. Ам болур соңгулда-биле Советтерге ийи миллион ажалы депутаттар соңгуктулар. Ол дээрге аажок улуг күш-тур. Ыңчангаш баштайгы хунден эгелээш, депутаттар Советтерге, соңгулда округтарыга идеялыг ажалды чорудары кончуг чугула.

Оон дараазында Н. В. Подгорный делегей байдалының айтырылаларыңа долгаан. Бистин улзуулуштун улуг ажал-хевиртери бистин чуртуулуштун ырак дашкаар черлерде болушкуннарын чорудушкунунга улам улуг салдарын чедирип турар дээрин ол демделээ.

Тайбың дээш демиселге, империялыгың агрессив чүтүлдериңге үдүр кол чалынган чугула социалисттик чурттарың дем каттыштырылгалы болуп турар. Делегейин амыт байдалында социализмниң делегей системаның сырый каттыжышыкы болгаш күчүзүн бызылаарың казангызыңда-ла артык чугула болуп турар.

Чугаазының түнелгиле Н. В. Подгорный аңаа көргүскөн бузуур дээш, куээшкенингерин болгаш чаагай эвстери чугаалааны дээш өөрүп четтиришкенин база катап илердегиле. Оон чугаазын улуг кичээлге-биле дөңгөмзү болгаш амыт чыкканын каш удаа үөс кирип турган.

П. Е. Шелест-биле ужуражышыкың

БНБВ. (СЭТА). Март 9-та Киев хоорайың Ленин соңгулда округунун соңгукчулары УССР-нин Дээди Совединин депутаттың боттарының кандидатты, СЭКП ТК-ның Политбюрозуун кежигүтү, Украинаның КП ТК-ның бирги секретары П. Е. Шелест-биле ужурашкан.

Буүрөттүргөн кижи — Ленин орденинге Биевострой-тутуг эргелекчиси элчег начальниги, Социалисттик Күш-ажылдың Маалымары М. Н. Мищенко Совет эрге-чаргырамын чаргыч чүс чылдыг юбилейне белеткенди хунеринде коммунисттик партияның удуртулазы-биле совет улустун боттандырган аажок улуг үүлө-жики оңа чайынаандыр өстүп турар дээрин демделээ.

Бистин депутатка кандидаттымыс Петр Ефимович Шелест СЭКП ТК-нин Политбюрозуун кежигүтү, Украинаның КП ТК-ның бирги секретарының албан-дужалыгына туруп, улуг болгаш үре-түнелгил ажалды чорудуп турар дээрин оратор үргүлдүп чугаалаан. Ол болуңунда бүтү дүштери, эвергалды, дургулазы болгаш билгилерин коммунизм тургустушкунунун хөрөгө берип турарын эки билер бис.

Соңгулда хунунда коммунисттерин болгаш партия кежигүтү эвестеринин блогунун төлөпкү төлөөлекчизи дээш бадылашыкының чангыс эп-сеткил-биле бээрине соңгукчуларын Н. Н. Мищенко кыйгырган.

«Спорттожда» дарааның фабриказының ажалдакчысы З. С. Ригина, Украинаның Чогаалчылар эвилелини баштаар чериниң секретары Д. В. Павлычко, «Биевострой-4» трестин комплекскиг бригаданың бригадир П. И. Адамчук, Биевострой медицина институтунун профессор-медичина эртемнеринин доктору Т. В. Шлапак, комсомолдун Ленин райкомунун секретары В. Т. Марушак ол саналды дөңгөш. Соңгукчулар коммунисттерин болгаш партия кежигүтү эвестеринин блогунун кандидаттары дээш, ынак Ада-чурттуг улам кыйгың четектелишкениң дээш бадылашыкының чангыс эп-сеткил-биле бээр дээрин олар демделээ.

П. Е. Шелестин чугаазын олурдушканнар чылы-биле уткаан. Бекке бузуур дээш соңгукчуларга өөрүп четтиришкенин ол илердегиле.

тор үргүлдүп чугаалаан. Ол болуңунда бүтү дүштери, эвергалды, дургулазы болгаш билгилерин коммунизм тургустушкунунун хөрөгө берип турарын эки билер бис.

Соңгулда хунунда коммунисттерин болгаш партия кежигүтү эвестеринин блогунун төлөпкү төлөөлекчизи дээш бадылашыкының чангыс эп-сеткил-биле бээрине соңгукчуларын Н. Н. Мищенко кыйгырган.

«Спорттожда» дарааның фабриказының ажалдакчысы З. С. Ригина, Украинаның Чогаалчылар эвилелини баштаар чериниң секретары Д. В. Павлычко, «Биевострой-4» трестин комплекскиг бригаданың бригадир П. И. Адамчук, Биевострой медицина институтунун профессор-медичина эртемнеринин доктору Т. В. Шлапак, комсомолдун Ленин райкомунун секретары В. Т. Марушак ол саналды дөңгөш. Соңгукчулар коммунисттерин болгаш партия кежигүтү эвестеринин блогунун кандидаттары дээш, ынак Ада-чурттуг улам кыйгың четектелишкениң дээш бадылашыкының чангыс эп-сеткил-биле бээр дээрин олар демделээ.

П. Е. Шелестин чугаазын олурдушканнар чылы-биле уткаан. Бекке бузуур дээш соңгукчуларга өөрүп четтиришкенин ол илердегиле.

бригадир П. И. Адамчук, Биевострой медицина институтунун профессор-медичина эртемнеринин доктору Т. В. Шлапак, комсомолдун Ленин райкомунун секретары В. Т. Марушак ол саналды дөңгөш. Соңгукчулар коммунисттерин болгаш партия кежигүтү эвестеринин блогунун кандидаттары дээш, ынак Ада-чурттуг улам кыйгың четектелишкениң дээш бадылашыкының чангыс эп-сеткил-биле бээр дээрин олар демделээ.

П. Е. Шелестин чугаазын олурдушканнар чылы-биле уткаан. Бекке бузуур дээш соңгукчуларга өөрүп четтиришкенин ол илердегиле.

П. Е. Шелестин чугаазын олурдушканнар чылы-биле уткаан. Бекке бузуур дээш соңгукчуларга өөрүп четтиришкенин ол илердегиле.

Чангыс эп-сеткил-биле

Тыва АССР-нин Дээди Соведине соңгулда талазы-биле Чангыс № 99 соңгулда округунун Тыва АССР-нин Дээди Совединин депутаттың кандидаттың Тыва АССР-нин Дээди Совединин Президиумунун секретары Кыргыс Надьялов Динга-биле соңгукчуларын ужуражыла хурадырың Улуг-Хем районун Чодура болгаш Яйлыг-Хем суурларына эрткилээ.

Депутаттың кандидаттың өсөп чүс чугаалаан. Тыва АССР-нин Дээди Соведине депутаттың кандидаттың депшиди, аңаа бекке үнегелде көргүскени дээш соңгукчуларга өөрүп четтиргенин илердегиле.

Тыва АССР-нин Дээди Совединин бирги чымыгына 100 депутаттар соңгуктулар. Республиканың ажалымын, культуразын хөгүдүр, чонун амылгалыч хандырылгалын улам экижидер дээш, чондан соңгуктан Дээди Совет, оон Президиуму улуг ажалдарын кылып чоруткан.

Тыва АССР-нин Дээди Соведине болгаш республиканың бүтү район, хоорай, кезде болгаш суур Советтеринге инвиз-биле 2882 депутаттар соңгуктулар. Оларның арамында ажалчыларын, колхозчуларын, ителгилеринин эң мурнакчы төлөөлекчилери, партия, совет, хей-хейти организалаларының удуртуучулары, аны-бүрү националдарының кижилери, коммунисттер болгаш партия кежигүтү эвестер бар.

Амгы соңгулдаарга база Октябрьның 50 чылдыга белеткез ажалдары-биле холбашкан ажалчы чонун улуг политиктин болгаш күш-ажылчы кедрүлүшкүнү өөр болганда калбарган. Часкы тарыллага белеткеч, маалдык кыштагалаашкыны организаастыг эрттиреринче, оон чаш төлүп меңа камгалап алырынче, кезде ажал-агың продукциязының бугурулустан көвүдөдиринче, чонун хандырылгалын үндөсүн биле экижидеринче утканга хемчеглерин ач чорудар журутуп бис — деп депутатка кандидат чугаалаан.

СОНГУЛДАГА АЛДАР КЫЛДЫР

Чаалап алган

Сарыг-Септин амылгалыч хандырыла комбинатының даарааның ажалдык коллектив деп атты чокка чыкты.

Целек бисте чыак-чаагай шырайлыг хөрөгө кижи уткуп алды. Чугаалакчы бөрүниске, ол пелтин удуртукчу болду.

Чаа амылгалыч чонга тымыскан Октябрь революцияның бекке чылын бойыраарыңа база соңгулдага белеткез чоруп турар үеде чарыктын тутун улам бекке кедрүп, коммунисттик күш-биле чурттан, ажалдарына өөрүп турарларының мурнуку одурууне үерип улуг алдарды. Ыңчангаш даарааның ажалдык тымысканың көргүзүп самбарында бижээн чүдүлдерден эгелээрин

Е. А. Тодубаева саналды. Ында пелтин ажалчыларын аатары бижээн, оларның ажалдап турарының байдалы база графикар айы-биле көргүскөн болду. Самбары даарааның А. И. Помияшевын адымын дужунда эң дээр челишкенин көргүзүпү санар бар болду. Аңаа Иванова каш чыл улаштыр пелте ажалды, эрге-чуртуламы аларган мастер. Мастериниң мыйдыг бүдүштүгү демделген, Аңаа Иванова Помияшевын район Советинин депутаттың кандидаттыга депшиди, аңаа бижың бузуурели коллектив көргүскөн.

Эп Помияшева-биле калы ажалдап турар даарааның чыгары Т. Черепанова, А. Федорова болгаш бижыкчы В. Ростовцева база эки көргүзүлүг, эш-

өөрүпте үлөгөр-чижиктиг мастерлер. Даарааның чыгары чүгө эки ажалдарына чачкыңан эвес, а олар боттарының хостуг үе-шыгың база экижикти эрттирип турарлар. Пелтин бот-тымыңгыр уран чуул болуңу району база эки коллективке санаттыра берген. Даарааның артисттерин чокка чаш Каа-Хеминиң партия райкомун болгаш райүүкөм Хулдул бижик-биле шыяган.

Амгы үеде даарааның пети Совет эрге-чаргырамын бекке чыгыла тураркааткан күш-ажылчы элчегде кирип, он айың бугурагиле программаны октябрь 10-да күүдөдөн, ажалдап турар кижилериниң разряды беккелерин күзөптөп сорук кирген ажалдап турар.

К. ХЕРТЕК.

Тарылгага үе-шак манапас

Улуг-Хем районун «Улуг-Хем» совхозто кезде ажал-агың техникселер сепээр талазы-биле ажалдарын кылып турар-даа, ховуш-хөдөөлөргө чорудар чандык белеткез ажалдарын кончуг оожум чорудуп турар. Чылаалары, сугарылга бугаларын аптан арыгларын турар, сугаттың чаш черлер шийгөдүп алыр талазы-биле хемчеглер баа-ла копкак. Ылаңгыра Эким, Демир-Суг деп черлерде хей көктөр тер ам каш чыл иштинде ажалдакчылар келген болгаш мында сугарылга бугалары шуут чидир бүткүлү берген.

Ховуларга челишкелдерлер төгөр ажал эң багай чоруп турар. Чуге могаа тарың черлерге колдуунда оларын төп турар. Моон мурунда-лаа чылдарда бо талазы багай тургалы-биле куду дүжүттү ап турганнан түнел кылбайн турар.

Айтыргыңды бо талазы дүрөң өөрөп көргөш, юбилейгил чылдың часкы тарылга белеткелинде бар четестерин дарый ууткаар. Чаагай дүжүттүң үндөсүн тургузуу дээш, маалың совхозто агрономдор дүрөң үер өй келген. Уе-шак манапас деп чүвени утпас херек.

С. МАЧЫЛА.

ДОПЧУ МЕДЭЭЛЕР

Чөө-Хемчик районун «Суг-Хем» совхозунун Алда-Маалыр салбарының эртүр хойунун 76 хузуу бо үеге чедир оолдаң. Чүс хойга ошайтыр түс хураган меңди алдыган. Хой оолдашыкы ам-даа үргүлчүлүшкөн.

Ол салбарының Ору-Шөл, Шекээр, Көпсөс деп черлерде хойжу бригадаларының арамында болгаш тус хойжуларының арамында чарып калбарган. Сугтүс хойжунун түнел-биле аңаа бирги черлерин Ору-Шөлдүн хойжу бригадасы, ол бригаданың хойжусу О. Самбыл-Норбу алган.

Ол-ла районун «Чыраа-Бажы» совхозунун хойжусу Монгуш Дөмүр-оолдун кыштаанда мал челин четтир, кажааларының ишти куртаг, чылыг. Оон кодамында 474 хойжун дөңгөл эки, семес-шымар. Ам мында 336 хой оолдаң, оларның 342 дугаарың меңди алдыган. Оларын аңаап турар сакманшын кыстар М. Ханды-Кара, К. Кара олар кызымак ажалдап турарлар.

С. МОНГУШ. О. САТ.

БИСТИҢ КАНДИДАТТАРЫНЫҢ

Степан Арбанович Сарыг-оол, чозалчы, Тыва АССР-нин Дээди Совединин депутаттың кандидат.

Василий Николаевич Фалимов, чозалчы, Тыва АССР-нин Дээди Совединин депутаттың кандидат.

Кыргыс Надьялов Динга, Тыва АССР-нин Дээди Совединин Президиумунун секретары, Тыва АССР-нин Дээди Совединин депутаттың кандидат.

Юрий Сергеевич Катков, репортёр, Тыва АССР-нин Дээди Совединин депутаттың кандидат.

Владимир Базыр-оолович Оскал-оол, цирк артизи, Тыва АССР-нин Дээди Совединин депутаттың кандидат.

Григорий Николаевич Долгополов, СЭКП обкомунун килдиз эргелекчизи, Тыва АССР-нин Дээди Совединин депутаттың кандидат.

Ш. КАДАН.

